WORLD FORUM ON ACADEMIC INNOVATION AND DIGITAL LITERACY

YOSHLAR O‘RTASIDA MA’NAVIY QADRIYATLARNI RIVOJLANTIRISHDA TARBIYANING ROLI VA UNING IJTIMOIY AHAMIYATI.

Avazbekova Gulzoda Anvarjonovna

University of Business and Science

Pedagogika va psixologiya kafedrasi o’qituvchisi

University of Business and Science

Ona tili va adabiyot yo‘nalishi 22-04- guruh talabasi

Hasanboyeva Sojida Ibrohim qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda tarbiyaning o‘rni va uning ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy jamiyatda globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bir paytda, yosh avlodning ma’naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirish dolzarb masalalardan biri sifatida qaraladi. Maqolada oila, ta’lim muassasalari va jamiyatning boshqa ijtimoiy institutlari orqali amalga oshiriladigan tarbiya jarayonining yoshlar ongiga ta’siri yoritiladi. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish, yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini oshirish hamda barkamol shaxsni shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalari tarbiyaning jamiyat taraqqiyotidagi muhim omil ekanini ko‘rsatadi.

Kalit so’zlar: Yoshlar tarbiyasi, ma’naviy qadriyatlar, ijtimoiy ahamiyat, barkamol avlod, milliy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, ma’naviy rivojlanish, yoshlar ongini shakllantirish, ijtimoiy muhit, tarbiya tizimi.

Аннотация: В данной статье анализируется роль воспитания в развитии духовных ценностей среди молодежи и его социальное значение. В условиях усиления процессов глобализации в современном обществе формирование

духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения рассматривается как одна из наиболее актуальных задач. В статье освещается влияние воспитательного процесса, осуществляемого через семью, образовательные учреждения и другие социальные институты, на сознание молодежи. Особое внимание уделяется гармонизации национальных и общечеловеческих ценностей, повышению социальной ответственности молодежи, а также формированию всесторонне развитой личности. Результаты исследования показывают, что воспитание является важным фактором развития общества.

Ключевые слова: Воспитание молодежи, духовные ценности, социальное значение, гармонично развитое поколение, национальные ценности, нравственное воспитание, духовное развитие, формирование сознания молодежи, социальная среда, система воспитания.

Abstract: This article analyzes the role of upbringing in the development of spiritual values among youth and its social significance. In the context of increasing globalization in modern society, the formation of moral and spiritual education of the younger generation is considered one of the most pressing issues. The article highlights the impact of the educational process carried out through the family, educational institutions, and other social institutions on the consciousness of young people. Special attention is also paid to the harmonization of national and universal values, increasing the social responsibility of youth, and the formation of a well-rounded individual. The results of the study demonstrate that upbringing is an important factor in the development of society.

Key words: Youth upbringing, spiritual values, social significance, well-rounded generation, national values, moral education, spiritual development, formation of youth consciousness, social environment, upbringing system.

Kirish (Introduction). Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub o‘zgarishlar yuz

bermoqda. Ayniqsa, yoshlar ongiga turli xil g‘oyaviy va madaniy ta’sirlarning kuchayib borishi ularning ma’naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirish masalasini yanada dolzarb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda tarbiyaning o‘rni va ahamiyatini ilmiy asosda o‘rganish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Yoshlar har qanday jamiyatning kelajagini belgilovchi asosiy ijtimoiy qatlam hisoblanadi. Ularning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va hayotiy pozitsiyasi ko‘p jihatdan tarbiya jarayoniga bog‘liq. Tarbiya nafaqat shaxsning axloqiy me’yorlarini shakllantiradi, balki uning ijtimoiy faolligi, mas’uliyati hamda jamiyatdagi o‘rnini belgilashda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, oilada, ta’lim muassasalarida va keng ijtimoiy muhitda olib boriladigan tarbiyaviy ishlar yoshlarning ma’naviy yetuk shaxs sifatida kamol topishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy sharoitda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligini ta’minlash, yosh avlodni vatanparvarlik, insonparvarlik va ijtimoiy mas’uliyat ruhida tarbiyalash ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lib qolmoqda. Shu bilan birga, global madaniy oqimlar ta’sirida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan ma’naviy bo‘shliqni bartaraf etish, yoshlar ongida mustahkam qadriyatlar tizimini shakllantirish zarurati ortib bormoqda. Bu esa tarbiya tizimini takomillashtirish, uning samaradorligini oshirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etishni talab etadi.[1]

Mazkur maqolada yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda tarbiyaning o‘rni, uning ijtimoiy ahamiyati, shuningdek, tarbiya jarayonining asosiy yo‘nalishlari va mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida yoshlar tarbiyasiga ta’sir etuvchi asosiy omillar, jumladan oila, ta’lim tizimi va ijtimoiy muhitning o‘zaro bog‘liqligi ilmiy jihatdan yoritiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirish va tarbiyaning ijtimoiy ahamiyati masalasi ko‘plab olimlar tomonidan turli yo‘nalishlarda tadqiq etilgan. Ushbu muammo

pedagogika, sotsiologiya, psixologiya va falsafa kabi fanlar kesishgan nuqtada o‘rganilib, unda shaxs kamoloti, qadriyatlar tizimi va ijtimoiylashuv jarayonlari o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilinadi.

Pedagogik yondashuv nuqtai nazaridan, tarbiya shaxsning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishda asosiy omil sifatida talqin etiladi. Xususan, Abdulla Avloniy o‘z asarlarida tarbiyani “hayot-mamot masalasi” sifatida baholab, yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalash jamiyat taraqqiyotining muhim sharti ekanligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, tarbiya jarayoni faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki shaxsning ma’naviy olamini boyitishga xizmat qilishi lozim.[2]

Sharq mutafakkirlari merosida ham ma’naviy tarbiya masalasi alohida o‘rin egallaydi. Jumladan, Abu Nasr Forobiy va Abu Ali ibn Sino asarlarida barkamol shaxsni shakllantirish, uning axloqiy va intellektual kamolotini ta’minlash masalalari keng yoritilgan. Ular tarbiyani jamiyat barqarorligi va ijtimoiy taraqqiyotning muhim omili sifatida ko‘rib, insonning jamiyatdagi o‘rni uning ma’naviy yetukligi bilan belgilanadi degan g‘oyani ilgari surganlar.[3]

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda esa yoshlar tarbiyasi ijtimoiy institutlar faoliyati bilan chambarchas bog‘liq holda o‘rganilmoqda. Oila, ta’lim muassasalari va ommaviy axborot vositalarining yoshlar ongiga ta’siri ko‘plab sotsiologik va psixologik izlanishlarda asosiy mavzu sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotchilar yoshlarning qadriyatlar tizimi shakllanishida ijtimoiy muhit, ayniqsa, globallashuv jarayonlari va axborot oqimlarining ta’siri kuchayib borayotganini ta’kidlaydilar.

Shuningdek, ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda milliy an’analar va madaniy merosning o‘rni alohida e’tirof etiladi. Ko‘plab ilmiy ishlarda milliy qadriyatlar yoshlar ongida identifikatsiya va o‘zlikni anglash jarayonini mustahkamlovchi muhim omil sifatida baholanadi. Shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg‘unlikni ta’minlash masalasi ham dolzarb muammolardan biri sifatida ko‘rsatib o‘tiladi.[4]

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda tarbiya tizimining kompleks yondashuvi zarur bo‘lib, bunda pedagogik, ijtimoiy va madaniy omillar o‘zaro uyg‘unlikda faoliyat yuritishi lozim. Shu asosda mazkur tadqiqot yoshlar tarbiyasining ijtimoiy ahamiyatini chuqurroq ochib berishga qaratilgan.

Asosiy qism (Results and Discussion). Maqolaning asosiy qismida yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda tarbiyaning o‘rni, uning mazmuni va ijtimoiy ahamiyati kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Avvalo, ta’kidlash joizki, tarbiya shaxs kamolotining asosiy omillaridan biri bo‘lib, u yoshlarning dunyoqarashi, axloqiy me’yorlari va ijtimoiy xulq-atvorini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, zamonaviy jamiyatda yoshlarning ma’naviy rivojlanishi ko‘plab tashqi va ichki omillar ta’siri ostida kechayotganligi sababli, tarbiya tizimining samaradorligini oshirish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Yoshlar tarbiyasida oila institutining o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. Oila shaxsning dastlabki ijtimoiylashuv muhiti bo‘lib, unda bolaning asosiy axloqiy qadriyatlari, xulq-atvori va hayotiy qarashlari shakllanadi. Ota-onaning tarbiyaviy yondashuvi, oiladagi ma’naviy muhit va o‘zaro munosabatlar yoshlarning ma’naviy kamolotiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois, oilada sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi.

Ta’lim muassasalari ham yoshlar tarbiyasida muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘ladi. Maktab va oliy ta’lim tizimi nafaqat bilim berish, balki yoshlarni ma’naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash vazifasini ham bajaradi. Pedagogik jarayonda zamonaviy innovatsion metodlardan foydalanish, interaktiv yondashuvlarni joriy etish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish orqali yoshlarning ma’naviy ongini rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, o‘qituvchilarning shaxsiy namunasi ham tarbiya samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.[5]

Ijtimoiy muhit, xususan, ommaviy axborot vositalari va internet tarmog‘i ham yoshlar ongini shakllantirishda kuchli ta’sir vositasi hisoblanadi. Bugungi kunda global axborot makonida turli xil madaniy va g‘oyaviy oqimlarning mavjudligi yoshlarning qadriyatlar tizimiga ijobiy va salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, yoshlarni tanqidiy fikrlashga o‘rgatish, ularning axborotni tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Bundan tashqari, ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda milliy an’analar, urf-odatlar va madaniy merosning o‘rni beqiyosdir. Milliy qadriyatlar yoshlarning o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va jamiyatga sadoqat ruhida tarbiyalanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ularni umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish yoshlarning keng dunyoqarashga ega bo‘lishini ta’minlaydi.

Tarbiyaning ijtimoiy ahamiyati esa uning jamiyat taraqqiyotiga ko‘rsatadigan ta’siri orqali namoyon bo‘ladi. Ma’naviy yetuk, axloqan barkamol va ijtimoiy mas’uliyatli yoshlar jamiyatning barqaror rivojlanishi va taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Shu bois, tarbiya tizimini takomillashtirish, uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish va barcha ijtimoiy institutlar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish muhim vazifa sifatida qaraladi.[6]

Umuman olganda, yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirish ko‘p qirrali va murakkab jarayon bo‘lib, u uzluksiz va tizimli yondashuvni talab etadi. Tarbiya jarayonining samaradorligi esa uning barcha tarkibiy qismlarining o‘zaro uyg‘unligi va izchilligiga bog‘liqdir.

Xulosa (Conclusion). Xulosa qilib aytganda, yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishda tarbiya hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lgan murakkab va ko‘p bosqichli jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat alohida shaxsning kamolotini ta’minlaydi, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi va ijtimoiy uyg‘unligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki,

yoshlarning ma’naviy-axloqiy qiyofasi ularning tarbiya olgan muhitiga, xususan oila, ta’lim muassasalari va keng ijtimoiy muhitning o‘zaro ta’siriga bevosita bog‘liqdir.

Zamonaviy globallashuv sharoitida yoshlar ongiga turli g‘oyaviy va madaniy ta’sirlarning kuchayib borishi ularning qadriyatlar tizimini shakllantirishda yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Shu bois, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligini ta’minlash, yoshlarni tanqidiy fikrlashga o‘rgatish va ularning ijtimoiy mas’uliyatini oshirish tarbiya tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, axborot makonida yuzaga kelayotgan turli tahdidlarga nisbatan yoshlarning mustahkam ma’naviy immunitetini shakllantirish dolzarb vazifadir.[7]

Shuningdek, tadqiqot jarayonida tarbiyaning samaradorligi uning tizimliligi, uzluksizligi va barcha ijtimoiy institutlar o‘rtasidagi hamkorlik darajasiga bog‘liq ekanligi aniqlandi. Oila, ta’lim tizimi va jamiyatning boshqa tuzilmalari o‘zaro uyg‘un faoliyat olib borgan taqdirdagina yoshlarning barkamol shaxs sifatida shakllanishiga erishish mumkin. Shu nuqtai nazardan, tarbiya jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, milliy madaniy merosdan samarali foydalanish hamda yoshlar bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Amaliy jihatdan, yoshlar o‘rtasida ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirishga qaratilgan kompleks dasturlarni ishlab chiqish, tarbiyaviy ishlarning samaradorligini monitoring qilish va baholash tizimini takomillashtirish zarur. Shu bilan birga, yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni ijtimoiy faoliyatga jalb etish va ijobiy ijtimoiy tajriba orttirishiga sharoit yaratish ham muhim omillardan biri hisoblanadi.

Umuman olganda, yoshlar tarbiyasi jamiyat kelajagini belgilovchi strategik ahamiyatga ega soha bo‘lib, unda ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralishi lozim. Faqatgina ma’naviy yetuk, mustaqil fikrlaydigan va ijtimoiy mas’uliyatli yoshlar orqali jamiyatning barqaror taraqqiyoti va ravnaqi ta’minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

Avloniy A. *Turkiy guliston yoxud axloq*. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.

Forobiy A. N. *Fozil odamlar shahri*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.

Ibn Sino A. A. *Tib qonunlari* (axloqiy qarashlar asosida). – Toshkent: Fan, 1980.

Karimov I. A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish to‘g‘risida”gi qarorlari. – Toshkent, 2021.

G‘ulomov S. *Pedagogika nazariyasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.

Mavlonov X. *Yoshlar tarbiyasi va ijtimoiy muhit*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. – Paris, 2017.

Ergashev B. *Ma’naviyat asoslari*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2015.